

Лахтіонова Людмила

кандидат економічних наук, доцент,

заступник директора

Навчально-наукового інституту розвитку освіти,

Національний авіаційний університет,

м. Київ, Україна

Ludmilala@i.ua

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ

***Анотація.** Розглянуто сутність дистанційного навчання згідно нормативно-правових актів України. Висвітлено проблематику щодо змісту даного поняття.*

***Ключові слова:** навчання, дистанційне навчання, освіта, дистанційна освіта, онлайн навчання, офлайн навчання.*

***Annotation.** The essence of distance learning is considered in accordance with the normative legal acts of Ukraine. Issues related to the content of this concept are highlighted.*

***Key words:** training, distance learning, education, distance education, online training, offline training.*

Вступ. Входження національної вищої школи до європейського науково-освітнього простору є складним та багатограним завданням, що потребує, зокрема компетентнісного підходу, який набуває все більшої популярності як нове розуміння сутності освітнього процесу, його цільових настанов.

Одним з актуальних напрямків розбудови сучасної вищої освіти є впровадження технологій дистанційного навчання у навчальний процес. Дистанційну форму навчання фахівці зі стратегічних проблем освіти називають освітньою системою XXI століття. Сьогодні на неї зроблена величезна ставка.

Актуальність проблеми дистанційного навчання полягає в тому, що результати суспільного процесу, раніше зосереджені в сфері технологій, сьогодні концентруються в інформаційній сфері. Виходячи з того, що професійні знання старіють дуже швидко, необхідно їх постійно вдосконалювати. Дистанційна форма навчання дає можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією. Саме ця система може найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства щодо підготовки високопрофесійних фахівців.

З особливою актуальністю для України ці питання постали в умовах карантину та довготривалої російсько-української війни. На сьогодні існують дискусійні питання щодо сутності дистанційного навчання. Тому тема є доволі актуальною.

Мета статті – розкрити поняття сутності дистанційного навчання та викрити його проблематику.

Результати дослідження. Можна констатувати, що дистанційне навчання увійшло в XXI століття як найефективніша система підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня фахівців різноманітних сфер та галузей.

Останнім часом проблемі дистанційного навчання приділяється велика увага не лише в науковій літературі, а й в суспільному житті, адже розповсюдження коронавірусної хвороби COVID-19 змусило навчальні заклади майже всіх рівнів освіти або перейти на дистанційне навчання або проводити уроки та заняття *«онлайн»*, що в цілому вважається як *дистанційне навчання*. Особливої актуальності дистанційне навчання набуло у період режиму воєнного стану в Україні.

Дистанційна система навчання знаходиться у центрі уваги наукових кіл, і сучасні тенденції свідчать про подальшу активізацію досліджень у цій сфері.

Досліджуючи погляди науковців, можна визначити, що *дистанційне навчання* – це нова, специфічна форма навчання, дещо відмінна від звичних форм очного або заочного навчання. Вона передбачає інші засоби, методи,

організаційні форми навчання, іншу форму взаємодії викладача і того, хто навчається.

Якщо розглянути законодавчу базу нашої країни, то відповідно до статті 9 «Форми здобуття освіти» Закону України №2145-VIII «Про освіту» зазначено, що:

1. Особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх.

Основними формами здобуття освіти є:

- інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, *дистанційна*, мережева);

- індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві);

- дуальна.

2. Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі.

3. Заочна форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними.

4. *Дистанційна форма здобуття освіти* - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

5. Мережева форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

6. Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства.

7. Сімейна (домашня) форма здобуття освіти - це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства.

8. Педагогічний патронаж - це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

9. Здобуття освіти на робочому місці - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою (як правило, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти) відбувається на виробництві шляхом практичного навчання, участі у виконанні трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу.

10. Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

11. Особливості застосування форм здобуття освіти для різних рівнів освіти можуть визначатися спеціальними законами.

Таким чином, основними формами здобуття освіти є: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві); дуальна [1].

Ще раз треба наголосити, що у зазначеному Законі визначено, що *дистанційна форма здобуття освіти* - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

У свою чергу офіційний сайт Міністерства освіти і науки України інформує, що *дистанційна освіта* - це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь який зручний час.

Дистанційні (або онлайн) технології є основою для взаємодії суб'єктів освітнього процесу як у змішаному навчанні, так і в дистанційному. В дистанційному навчанні опосередкована взаємодія суб'єктів засобами онлайн-технологій є визначальною. Такий вид навчання визначено Законом України «Про освіту» як окрему форму здобуття освіти — дистанційну [2, с. 22].

20 грудня 2000 р. Постановою Міністерства освіти і науки України була прийнята Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. В концепції визначено, що «*Дистанційна освіта* - це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання» [3].

Технології дистанційного навчання складаються з педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання.

Педагогічні технології дистанційного навчання – це технології опосередкованого активного спілкування викладачів зі студентами з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи студентів з структурованим навчальним матеріалом, представленим у електронному вигляді.

Інформаційні технології дистанційного навчання – це технологи створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації і супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку. Незначна за часом та обсягом частина

навчального процесу дистанційної освіти може здійснюватись за очною формою (складання іспитів, практичні, лабораторні роботи тощо). Кількісні та змістовні показники цієї частини залежать від напрямку підготовки (спеціальності) та етапу розвитку дистанційної освіти і визначатимуться нормативними документами Міністерства освіти і науки України.

Технології дистанційного навчання можуть використовуватись не тільки в дистанційній освіті, а й в інших формах навчання: очній, заочній, екстернаті; крім того – в окремих дисциплінах або блоках дисциплін, що призначені для підвищення освітнього рівня чи кваліфікації окремих осіб та (або) груп слухачів [3].

Організаційна структура системи дистанційної освіти об'єднує усі її складові і базується на наступних компонентах:

- організаційно-управлінському;
- навчально-методичному;
- інформаційно-телекомунікаційному;
- правовому;
- економічно-фінансовому [3].

Основні напрямки діяльності системи дистанційної освіти включають:

1. Розроблення нормативно-правового забезпечення *системи дистанційної освіти*. Нормативно-правове забезпечення діяльності *системи дистанційної освіти* передбачає розроблення пакету нормативно-правових актів з питань організації та правового регулювання відносин у сфері дистанційної освіти.

2. *Формування інфраструктури системи дистанційної освіти*
Інфраструктура *системи дистанційної освіти* включає:

- телекомунікаційні та комп'ютерні мережі, включаючи національну телекомунікаційну мережу закладів освіти і науки України з виходом до Інтернет;

- систему центрів дистанційної освіти різного рівня (Український центр дистанційної освіти (УЦДО), регіональні і локальні центри, базові центри за напрямками підготовки;

- систему науково дослідних установ з проблем дистанційної освіти;
- інформаційні ресурси та програмне забезпечення;
- систему підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері дистанційної освіти, електронну бібліотеку дистанційних курсів.

3. Матеріально-технічне забезпечення *системи дистанційної освіти*.

4. Навчально-методичне забезпечення *системи дистанційної освіти*.

Навчальне методичне забезпечення *системи дистанційної освіти* реалізується через:

- розроблення та апробацію засобів навчально-методичного забезпечення дистанційної освіти;

- методичне та дидактичне забезпечення дистанційної освіти за напрямками підготовки: гуманітарної, економічної, юридичної, природничої, інженерної, військової, аграрної тощо;

- методичне та дидактичне забезпечення дистанційної освіти за різними рівнями освіти середньої, довузівської, професійно-технічної, вищої, післядипломної;

- методичне та дидактичне забезпечення окремих дистанційних курсів або блоків курсів для дистанційного навчання з метою підвищення кваліфікації, перепідготовки фахівців, професійної підготовки кадрів, підвищення освітнього та культурного рівня тощо;

- розроблення принципів та механізму впровадження технологій дистанційного навчання у традиційні форми;

- розроблення принципів автоматизованого та безпосереднього контролю якості навчання в *системі дистанційної освіти*;

- розроблення методології курсового і дипломного проектування, організацію наукової роботи студентів і слухачів;

- розроблення методології експертне акредитаційної діяльності у сфері дистанційної освіти.

5. Науково-технологічне забезпечення *системи дистанційної освіти*.

Науково-технологічне забезпечення СДО реалізується через:

- розроблення моделей та технологій дистанційного навчання;
- дослідження впливу мережевих технологій на організацію навчального процесу;
- створення технології розробки дистанційних курсів, що розповсюджуються через комп'ютерні комунікації;
- розроблення інтерактивних технологій дистанційного навчання;
- тестування дистанційних курсів;
- розроблення технології використання методів комп'ютерного моделювання у дистанційних курсах для технічних напрямків підготовки;
- дослідження і наукове обґрунтування рекомендацій щодо фізіологічних та психофізичних вимог до організації навчального процесу в *системі дистанційної освіти*;
- розроблення рекомендацій, методик та положень відносно вибору програмних платформ, що забезпечують дистанційне навчання;
- каталогізацію усіх ресурсів *системи дистанційної освіти* та організацію доступу до них.

6. Напрямок організації навчання в *системі дистанційної освіти*.

7. Економічно-фінансове забезпечення *системи дистанційної освіти*.

8. Міжнародне співробітництво. У міжнародному співробітництві з проблем дистанційної освіти головним є активна участь України в реалізації міжнародних проєктів, спрямованих на формування умов для входження *системи дистанційної освіти* в сучасне світове освітнє поле захист при виконанні цих проєктів національних інтересів і реалізація стратегічних цілей української зовнішньої політики. Обов'язковим у розвитку *системи дистанційної освіти* є вивчення і застосування передового досвіду іноземних країн щодо розробки технологій дистанційного навчання [3].

В Україні дистанційна форма освіти впроваджується вже понад двадцять років.

Відправною точкою можна вважати 2002 рік, коли Міністерством освіти і науки України був запроваджений експеримент з дистанційного навчання.

Однією з можливостей, яку відкрила перед системою освіти і суспільством загалом впровадження дистанційної освіти була перша затверджена Кабінетом Міністрів України Програма розвитку системи дистанційного навчання 2004—2006 років (постанова КМУ від 23.09.2003 р. № 1494). На виконання програми було розроблене перше Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 № 40. З розвитком технологій у 2013 році затверджується нове Положення про дистанційне навчання [4].

У 2013 р. виходить Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти та науки України від 25 квітня № 466 [5]. Дане Положення визначає основні засади організації та запровадження дистанційного навчання в Україні.

Відповідно до даного Положення *під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.*

Положення про дистанційне навчання поширюється на дистанційне навчання у:

- професійно-технічних навчальних закладах;
- вищих навчальних закладах;
- закладах післядипломної освіти або структурних підрозділах вищих навчальних закладів, наукових і освітньо-наукових установ, що здійснюють післядипломну освіту [5].

Відповідно до ст. 1.4 даного Положення *метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за*

програмами підготовки громадян до вступу у навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників.

Відповідно до ст. 1.5 Положення *завданням дистанційного навчання* є забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей.

Головні терміни, що вживаються при дистанційному навчанні відповідно до Положення про дистанційне навчання, показані в таблиці 1.

Дистанційне навчання реалізовується шляхом:

- застосування дистанційної форми як окремої форми навчання;
- використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах [5].

Реалізація дистанційного навчання в Україні показана в таблиці 2.

Положення про дистанційне навчання розкриває особливості організації навчального процесу за дистанційною формою навчання (табл. 3) та забезпечення дистанційного навчання (табл. 4).

У 2020 р. наказом Міністерства освіти і науки України № 1115 затверджено Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти [6].

Окремі важливі терміни даного положення показані у таблиці 5.

У Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти викладено організацію здобуття освіти за дистанційною формою (як окремою формою здобуття освіти) (табл. 6) та організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання (табл. 7).

Забезпечення дистанційного навчання для здобуття повної загальної середньої освіти в Україні показано в таблиці 8.

Таблиця 1

Головні терміни, що вживаються при дистанційному навчанні*

Назва терміну	Визначення
Асинхронний режим	Взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо
Веб-ресурси навчальних дисциплін (програм), у тому числі дистанційні курси	Систематизоване зібрання інформації та засобів навчально-методичного характеру, необхідних для засвоєння навчальних дисциплін (програм), яке доступне через Інтернет (локальну мережу) за допомогою веб-браузера та/або інших доступних користувачеві програмних засобів
Веб-середовище дистанційного навчання	Системно організована сукупність веб-ресурсів навчальних дисциплін (програм), програмного забезпечення управління веб-ресурсами, засобів взаємодії суб'єктів дистанційного навчання та управління дистанційним навчанням
Дистанційна форма навчання	Форма організації навчального процесу у закладах освіти (ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ, ЗНЗ), яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень
Інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання	Технології створення, накопичення, зберігання та доступу до веб-ресурсів (електронних ресурсів) навчальних дисциплін (програм), а також забезпечення організації і супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернету
Психолого-педагогічні технології дистанційного навчання	Система засобів, прийомів, кроків, послідовне здійснення яких забезпечує виконання завдань навчання, виховання і розвитку особистості
Синхронний режим	Взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання (чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо)
Система управління веб-ресурсами навчальних дисциплін (програм)	Програмне забезпечення для створення, збереження, накопичення та передачі веб-ресурсів, а також для забезпечення авторизованого доступу суб'єктів дистанційного навчання до цих веб-ресурсів
Система управління дистанційним навчанням	Програмне забезпечення, призначене для організації навчального процесу та контролю за навчанням через Інтернет та/або локальну мережу
Суб'єкти дистанційного навчання	Особи, які навчаються (учень, вихованець, студент, слухач), та особи, які забезпечують навчальний процес за дистанційною формою навчання (педагогічні та науково-педагогічні працівники, методисти тощо)
Технології дистанційного навчання	Комплекс освітніх технологій, включаючи психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у навчальних закладах та наукових установах

* таблицю складено автором за Положенням про дистанційне навчання [5]

Реалізація дистанційного навчання в Україні*

Найменування шляхів, засобів та процесів реалізації дистанційного навчання	Пояснення шляхів, засобів та процесів реалізації дистанційного навчання
Запровадження дистанційної форми навчання у ВНЗ, ЗПО	Можливе за погодженням з МОН України
Дистанційна форма навчання у ПТНЗ	Запроваджується відповідно до рішення педагогічної ради, погодженого з органом управління освітою, у сфері управління якого перебуває відповідний навчальний заклад (далі - орган управління освітою) (для навчальних закладів комунальної та державної форми власності), та за наявності кадрового і системотехнічного забезпечення, визначеного згідно з <u>розділом V Положення про дистанційне навчання</u>
Підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації (післядипломна освіта) кадрів за дистанційною формою навчання	Здійснюються у ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ за ліцензованими, акредитованими (атестованими) напрямками підготовки (спеціальностями)
Строк навчання студентів, слухачів, учнів за дистанційною формою	Встановлюється ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ і має бути не меншим, ніж за денною формою за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, напрямками підготовки та спеціальностями
Кількість студентів, слухачів, учнів ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ, що навчаються за дистанційною формою	Визначається відповідно до рішення вченої ради ВНЗ (ЗПО), педагогічної ради ПТНЗ в межах ліцензованого обсягу підготовки (перепідготовки, підвищення кваліфікації, спеціалізації) за заочною формою навчання та/або в межах ліцензованого обсягу підготовки до вступу у вищий навчальний заклад, підготовки іноземців. При цьому норматив чисельності студентів та слухачів, що навчаються у ВНЗ, ЗПО за дистанційною формою, повинен становити <i>не менше одного викладача на вісімнадцять студентів (слухачів)</i>
Веб-ресурси, що використовуються у ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ для забезпечення навчального процесу за дистанційною формою навчання	Мають проходити процедуру перевірки у даному ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ. Перевірка веб-ресурсів здійснюється цим навчальним закладом
Для впровадження навчання за дистанційною формою	навчальні заклади можуть створювати центри дистанційного навчання як їх відокремлені структурні підрозділи
Технології дистанційного навчання під час організації та забезпечення денної, вечірньої, заочної, індивідуальної та екстернатної форм навчання	Можуть використовуватись у ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ за наявності у них відповідного кадрового та системотехнічного забезпечення
Рішення щодо використання технологій дистанційного навчання у навчальному процесі	Приймається вченою (педагогічною) радою навчального закладу (ПТНЗ, ВНЗ, ЗПО)

* таблицю складено автором за Положенням про дистанційне навчання [5]

**Особливості організації навчального процесу
за дистанційною формою навчання в Україні***

Перелік особливостей організації навчального процесу за дистанційною формою навчання	Роз'яснення особливостей організації навчального процесу за дистанційною формою навчання
Навчальний процес за дистанційною формою навчання здійснюється у таких формах:	самостійна робота; навчальні заняття; практична підготовка (у ВНЗ); професійно-практична підготовка (у ПТНЗ); контрольні заходи
Основними видами навчальних занять за дистанційною формою навчання є:	лекція, семінар, урок, практичні заняття, лабораторні заняття, консультації та інші
Лекція, консультація, семінар, урок проводяться зі студентами (учнями, слухачами) дистанційно	у синхронному або асинхронному режимі відповідно до навчального плану
Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять, що проводяться дистанційно,	забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі
Практичне заняття, яке передбачає виконання практичних (контрольних) робіт, відбувається дистанційно	в асинхронному режимі. Окремі практичні завдання можуть виконуватись у синхронному режимі, що визначається робочою програмою навчальної дисципліни.
Лабораторне заняття проводиться	очно у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях або дистанційно з використанням відповідних віртуальних тренажерів і лабораторій.
Практична підготовка студентів (учнів, слухачів), які навчаються за дистанційною формою навчання	проводиться за окремо затвердженою навчальним закладом програмою
До інших видів навчальних занять при здійсненні навчального процесу можуть відноситись ділові ігри, виконання проектів у групах тощо. Ці види навчальних занять можуть проводитись очно або дистанційно	у синхронному або асинхронному режимі, що визначається робочою програмою навчальної дисципліни.
Контрольні заходи з навчальної дисципліни (предмета) при здійсненні підготовки фахівців за дистанційною формою навчання у ПТНЗ, ВНЗ, ЗПО	включають проміжний (тематичний, модульний), підсумковий та інші визначені контролю знань, умінь та навичок, набутих студентом, учнем (вихованцем), слухачем у процесі навчання. Усі контрольні заходи можуть здійснюватись відповідно до рішення навчального закладу дистанційно з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема відеоконференц-зв'язку за умови забезпечення аутентифікації того, хто навчається, або очно.
Державна атестація при підготовці фахівців за дистанційною формою навчання	здійснюється згідно з статтею 7 <u>Закону України «Про вищу освіту»</u>
Державна кваліфікаційна атестація при підготовці кваліфікованих робітничих кадрів за дистанційною формою навчання	здійснюється відповідно до <u>Положення про порядок кваліфікаційної атестації та присвоєння кваліфікації особам, які здобувають професійно-технічну освіту</u> , затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства освіти України від 31 грудня 1998 року № 201/469

* таблицю складено автором за Положенням про дистанційне навчання [5]

Забезпечення дистанційного навчання в Україні*

Складові забезпечення дистанційного навчання	Пояснення складових забезпечення дистанційного навчання
Науково-методичне забезпечення дистанційного навчання	<p>Включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - методичні (теоретичні та практичні) рекомендації щодо розроблення та використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання; - критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання; - змістовне, дидактичне та методичне наповнення веб-ресурсів (дистанційних курсів) навчального плану/навчальної програми підготовки
Забезпечення фаховим персоналом дистанційного навчання	<p>Педагогічні, науково-педагогічні працівники та методисти навчальних закладів, в яких організована дистанційна форма навчання, повинні підвищувати свою кваліфікацію щодо організації та володіння технологіями дистанційного навчання (не рідше одного разу на 5 років та обсягом не менше 108 академічних годин).</p> <p>Кваліфікація працівників, які підвищували свою кваліфікацію, має бути підтверджена документом про підвищення кваліфікації за тематикою дистанційного навчання</p>
Системотехнічне забезпечення дистанційного навчання	<p>Включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - апаратні засоби (персональні комп'ютери, мережеве обладнання, джерела безперебійного живлення, сервери, обладнання для відеоконференц-зв'язку тощо), що забезпечують розроблення і використання веб-ресурсів навчального призначення, управління навчальним процесом та необхідні види навчальної взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання у синхронному і асинхронному режимах; - інформаційно-комунікаційне забезпечення із пропускнуою здатністю каналів, що надає всім суб'єктам дистанційного навчання навчального закладу цілодобовий доступ до веб-ресурсів і веб-сервісів для реалізації навчального процесу у синхронному та асинхронному режимах; - програмне забезпечення загального та спеціального призначення (у тому числі для осіб з особливими потребами), яке має бути ліцензійним або побудованим на програмних продуктах з відкритими кодами; - веб-ресурси навчальних дисциплін (програм), що необхідні для забезпечення дистанційного навчання (1) методичні рекомендації щодо їх використання, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо; 2) документи планування навчального процесу (навчальні програми, навчально-тематичні плани, розклади занять); 3) відео- та аудіозаписи лекцій, семінарів тощо; 4) мультимедійні лекційні матеріали; 5) термінологічні словники; 6) практичні завдання із методичними рекомендаціями щодо їх виконання; 7) віртуальні лабораторні роботи із методичними рекомендаціями щодо їх виконання; 8) віртуальні тренажери із методичними рекомендаціями щодо їх використання; 9) пакети тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування із автоматизованою перевіркою результатів, тестування із перевіркою викладачем; 10) ділові ігри із методичними рекомендаціями щодо їх використання; 11) електронні бібліотеки чи посилання на них; 12) бібліографії; 13) дистанційний курс, що об'єднує зазначені вище веб-ресурси навчальної дисципліни (програми) єдиним педагогічним сценарієм; 14) інші ресурси навчального призначення <p>Перелік веб-ресурсів навчальних дисциплін (програм), необхідних для забезпечення дистанційного навчання, визначається навчальним закладом залежно від профілю навчальної дисципліни. Для забезпечення дистанційного навчання учнів, вихованців, студентів, слухачів навчальний заклад може створювати власні веб-ресурси або використовувати інші веб-ресурси, що підлягають перевірці у цьому навчальному закладі.</p>

* таблицю складено автором за Положенням про дистанційне навчання [5]

**Терміни, що вживаються у Положенні про дистанційну форму
здобуття повної загальної середньої освіти ***

Назва терміну	Визначення
Електронні освітні ресурси з навчальних предметів (інтегрованих курсів)	Засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-комунікаційних системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і можуть застосовуватися в освітньому процесі при вивченні окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів)
Електронне освітнє середовище	Сукупність умов навчання, виховання та розвитку учнів, що забезпечуються за допомогою сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (<i>цифрових</i>) технологій
Дистанційне навчання	Організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (<i>цифрових</i>) технологій
Інформаційно-комунікаційна система дистанційного навчання (електронна освітня платформа)	Програмно-технічний комплекс, що об'єднує систему електронних освітніх ресурсів, програмне забезпечення для створення, накопичення та доступу до таких ресурсів, а також для організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання (у тому числі ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та контролю за навчанням)
Інформаційно-комунікаційні (цифрові) технології дистанційного навчання	Технології створення, накопичення, зберігання та доступу до електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів (інтегрованих курсів), а також забезпечення організації та супроводу освітнього процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі мережі Інтернет

* таблицю складено автором за Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти [6]

**Організація здобуття освіти за дистанційною формою
(як окремою формою здобуття повної загальної середньої освіти)**

Основні аспекти організації здобуття освіти за дистанційною формою	Роз'яснення аспектів організації здобуття освіти за дистанційною формою
Організація здобуття освіти за дистанційною формою (як окремою формою здобуття освіти) може здійснюватися для певного типу осіб, які:	1) не можуть відвідувати навчальні заняття в закладах освіти (у зв'язку зі станом здоров'я, відбуванням покарання, збройним конфліктом, введенням воєнного стану, проживанням (перебуванням) за кордоном (для громадян України), на тимчасово окупованій території України, поширенням епідемій, наслідками природних та техногенних катастроф тощо); 2) потребують реалізації індивідуальної освітньої траєкторії відповідно до їх здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей та досвіду (у зв'язку з визначенням особливих освітніх потреб дитини, індивідуалізацією навчання обдарованих дітей, систематичним заняттям учнем певним видом (видами) спорту та участю у спортивних змаганнях тощо).
Організація здобуття освіти за дистанційною формою здійснюється для учнів за їх власним бажанням та бажанням батьків	виключно за бажанням учнів, їх батьків. Батьки створюють належні та безпечні умови навчання, виховання і розвитку дитини, яка здобуває освіту за дистанційною формою.
Організація здобуття освіти за дистанційною формою здійснюється закладом освіти на спеціальній підставі	На підставі рішення педагогічної ради, за наявності навчально-методичного та системотехнічного забезпечення. Засновник може визначати конкретний заклад (заклади) з числа тих, що належать до сфери його управління, який може здійснювати організацію освітнього процесу за дистанційною формою для осіб, які виявили відповідне бажання (незалежно від території обслуговування).
Оприлюднення інформації про забезпечення здобуття освіти за дистанційною формою	На вебсайті закладу освіти (за його відсутності - на вебсайті засновника) оприлюднюється інформація про забезпечення ним здобуття освіти за дистанційною формою
Організація спеціальних класів для дистанційного навчання	Для організації дистанційної форми здобуття освіти заклад освіти створює у своєму складі класи (групи) з дистанційною формою здобуття освіти. Наповнюваність класів (груп) визначається відповідно до <u>Закону України «Про повну загальну середню освіту»</u>
Створення внутрішніх підрозділів	Заклади освіти можуть створювати внутрішні структурні підрозділи, що забезпечують організацію здобуття освіти за дистанційною формою (центри дистанційного навчання тощо).
Зарахування (переведення) на дистанційну форму здобуття освіти	здійснюється за наказом керівника закладу освіти на підставі особистої заяви повнолітньої особи або одного з батьків. Під час надзвичайних ситуацій природного та техногенного походження, карантину, збройного конфлікту, введення воєнного стану, інших обставин – подача заяви законним представником нарочито, факосм, та в ін спосіб.
Створення класів	На підставі поданих заяв закладом освіти формуються класи (групи) з дистанційною формою здобуття освіти та визначається режим їх роботи. Зарахування (переведення) учнів на дистанційну форму здійснюється, як правило, до початку навчального року або семестру (триместру) навчання.

* таблицю складено автором за Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти [6]

**Організація освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання
(здобуття повної загальної середньої освіти)**

Основні аспекти організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання	Роз'яснення аспектів організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання
Технології дистанційного навчання за певними формами здобуття освіти	<ul style="list-style-type: none"> - очною (денною, вечірньою), - заочною, - мережевою, - екстернатною, - сімейною (домашньою), - педагогічним патронажем
Технології дистанційного навчання можуть використовуватися для певних цілей:	<ol style="list-style-type: none"> 1) забезпечення вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів) або їх окремих тем, впровадження профільного навчання; 2) забезпечення проведення окремих навчальних занять і консультацій, оцінювання результатів навчання учнів; 3) забезпечення проведення додаткових індивідуальних та/або групових консультацій та/або занять для учнів із навчальних предметів, з яких проводиться державна підсумкова атестація; 4) реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учнів відповідно до їх здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей та досвіду (з причин, зазначених у <u>підпункті 2</u> пункту 1 розділу II Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти); 5) забезпечення освітнього процесу під час надзвичайних ситуацій природного та техногенного походження, карантину (застосування протиепідемічних заходів), збройного конфлікту, введення воєнного стану, інших обставин, які об'єктивно унеможливають відвідування закладів освіти; 6) забезпечення проведення (надання) додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) для осіб з особливими освітніми потребами (під час надзвичайних обставин, а також у разі відсутності фахівців із проведення (надання) таких занять (послуг) із числа працівників закладу освіти і неможливості організувати проведення (надання) таких занять (послуг) залученими фахівцями в населеному пункті, де проживає учень).
Рішення про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі	<p>приймається педагогічною радою закладу освіти до початку навчального року або упродовж навчального року у випадку настання обставин, що потребують організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання.</p> <p>Використання технологій дистанційного навчання відповідно до підпунктів 4, 6 пункту 1 цього розділу Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти може здійснюватися на підставі особистої заяви повнолітньої особи або одного з батьків дитини зі складанням індивідуального навчального плану.</p> <p>Складається спеціальний розклад, за якого окремі теми з навчального предмету (інтегрованого курсу) частиною учнів класу вивчаються очно, іншою частиною учнів класу - дистанційно (в асинхронному режимі, з можливістю надання учням підтримки шляхом проведення консультацій в синхронному режимі). При цьому для учнів визначається черговість очного та дистанційного навчання з метою забезпечення рівних умов для здобуття освіти.</p>
Наявність навчально-методичного та системотехнічного забезпечення	<p>Під час надзвичайних обставин заклад освіти може організувати освітній процес із використанням технологій дистанційного навчання за допомогою технічних засобів комунікації, доступних для учасників освітнього процесу. При цьому обсяг навчального часу, що забезпечується в синхронному режимі, визначається педагогічним працівником і може бути менше обсягу, зазначеного в <u>пункті 7</u> розділу I Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти</p>
Додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття (послуги)	<p>можуть проводитися (надаватися) для осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту за очною формою в інклюзивних класах (групах). Проведення (надання) таких занять (послуг) здійснюється за погодженням з батьками (одним із них) згідно з індивідуальною програмою розвитку з урахуванням індивідуальних потреб і можливостей особи з особливими освітніми потребами. Графік занять затверджується керівником закладу</p>

* таблицю складено автором за Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти

**Забезпечення дистанційного навчання
для здобуття повної загальної верхньої освіти в Україні***

Складові забезпечення дистанційного навчання	Пояснення складових забезпечення дистанційного навчання
Науково-методичне забезпечення дистанційного навчання	Включає: - рекомендації щодо організації дистанційного навчання в закладах освіти; - критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання; - змістовне, дидактичне та методичне наповнення електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів (інтернованих курсів)
Системотехнічне забезпечення дистанційного навчання	- апаратні засоби (персональні комп'ютери, мережеве обладнання, джерела безперебійного живлення, сервери, обладнання для відеоконференцзв'язку тощо), що забезпечують розроблення, накопичення та ефективне використання електронних освітніх ресурсів, управління освітнім процесом та навчальну взаємодію між суб'єктами дистанційного навчання у синхронному та асинхронному режимах; - інформаційно-комунікаційне забезпечення із пропускнуою здатністю каналів, що надає суб'єктам дистанційного навчання цілодобовий доступ до електронних освітніх ресурсів для реалізації освітнього процесу в синхронному та асинхронному режимах; - програмне забезпечення загального та спеціального призначення (у тому числі для осіб з особливими потребами), яке має бути ліцензійним або побудованим на програмних продуктах з відкритими кодами; - технічна/сервісна підтримка для забезпечення безперервної роботи платформи дистанційного навчання, що надається фахівцями у сфері цифрових технологій; - електронні освітні ресурси з навчальних предметів (інтегрованих курсів), що необхідні для забезпечення дистанційного навчання.
Вимоги до електронних освітніх ресурсів	Види електронних освітніх ресурсів, вимоги до них, порядок їх розроблення та впровадження визначається відповідно до Положення про електронні освітні ресурси , затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01 жовтня 2012 року № 1060 (зі змінами), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України юстиції України 5 жовтня 2012 р. за № 1695/22007. Для забезпечення дистанційного навчання учнів в закладі освіти можуть створюватися власні електронні освітні ресурси або використовуватися інші електронні освітні ресурси, що підлягають перевірці самим закладом освіти (щодо відповідності державним стандартам освіти, типовим освітнім і модельним навчальним програмам, мові освіти, іншим вимогам законодавства у сфері загальної середньої освіти).
Наявність електронного класного журналу	Електронний класний журнал використовується закладом освіти за умови наявності відповідного технічного забезпечення та дотримання вимог законодавства щодо захисту інформації.
Вимоги до педпрацівників	Педагогічні працівники, які організують дистанційне навчання, мають підвищувати свою кваліфікацію щодо використання інформаційно-комунікативних (цифрових) технологій в освітньому процесі шляхом формальної (за типовою програмою підвищення кваліфікації), неформальної або інформальної освіти в порядку, визначеному законодавством.
Механізм моніторингу та контролю якості дистанційного навчання	Заклади освіти, які організують дистанційне навчання, мають включати до внутрішньої системи забезпечення якості освіти механізм моніторингу та контролю якості дистанційного навчання

* таблицю складено автором за Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти [6]

Розглянемо дані законодавчо-правові та нормативні акти щодо дистанційного навчання в Україні. Розпочнемо з термінології. В різних документах вживається різна термінологія: дистанційне навчання, дистанційна освіта, дистанційна форма навчання, дистанційна форма здобуття освіти (табл. 9).

Таблиця 9

**Визначення дистанційного навчання
у законодавчих та нормативних актах України***

Визначення дистанційного навчання	Назва законодавчих та нормативних актів України
<i>Дистанційна освіта</i> - це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання	Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (2000 р.)
<i>Під дистанційним навчанням</i> розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.	Положення про дистанційне навчання (2013 р.)
<i>Дистанційна форма навчання</i> - форма організації навчального процесу у закладах освіти (ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ, ЗНЗ), яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень	Положення про дистанційне навчання (2013 р.)
<i>Дистанційна форма здобуття освіти</i> - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій	Закон України «Про освіту» (2017 р.)
<i>Дистанційне навчання</i> - організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій	Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (2020 р.)

* таблицю складено автором

Порівняльна характеристика визначення дистанційного навчання у законодавчо-нормативних актах України надано в таблиці 9.

Як бачимо, на законодавчо-нормативному рівні існують три поняття: дистанційна освіта, дистанційне навчання та дистанційна форма здобуття освіти або навчання [1; 3; 5; 6].

Відповідно до матеріалів Вікіпедії (вільної енциклопедії) *дистанційне навчання* – це сукупність інформаційних технологій та методик викладання, які передбачають здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у навчальному закладі [4].

Слід також нагадати, що активно вживаються терміни *онлайн навчання* та *офлайн навчання*.

Терміни *онлайн* (англ. *online*) та *офлайн* (англ. *offline*) мають значення щодо комп'ютерних технологій і телекомунікацій [7].

Оксфордський словник [8] визначає «онлайн» (іноді згадується «на лінії»), як «керований або підключений до комп'ютера» або як «діяльність», «служба», яка доступна виключно через Інтернет.

Термін використовується в контексті таких слів, як «особистість», «онлайн-хижак», «онлайн-гра», «онлайн-магазин», «інтернет-банкінг», а також «онлайн-навчання».

В інших словах «онлайн» представлено в контексті з приставками «кібер». Наприклад: «кіберпростір», «кіберзлочинність».

У плані Інтернету онлайн вказує на стан підключення, тоді як офлайн — на стан відключення.

У комп'ютерній техніці онлайн означає, що пристрій увімкнено і він готовий до роботи, а офлайн — або вимкнено, або не має з'єднання по мережі зв'язку [8].

Необхідно рзглянути терміни *онлайн-навчання* та *офлайн-навчання*. При використанні термінів онлайн та офлайн в контексті освітньої діяльності слід розуміти, що у нормативних документах, які регулюють організацію української освіти, вони взагалі не вживаються. Однак під час використання цих термінів у повсякденному спілкуванні мова йде про дистанційне навчання як індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів

пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [5].

Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі.

При цьому термін *онлайн* (*онлайн-навчання, навчання в режимі онлайн*) співвідноситься із *синхронним режимом* взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання з використанням комп'ютерних технологій у реальному часі (вебінар, відеоконференція, онлайн-семінар, онлайн-урок) [7].

Натомість термін *офлайн* (*офлайн-навчання, навчання в режимі офлайн*) відповідає *асинхронному режиму* взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо. Цей режим навчання передбачає, що здобувач освіти використовує цифрові ресурси для навчання у бажаний, зручний для нього час (відео- чи аудіо-записи, електронна публікація, віртуальна бібліотека) [7].

Таким чином, можна зробити узагальнення.

Різниця між онлайн та офлайн розглядається як відмінність між комп'ютерно опосередкованою (мережевою) комунікацією і міжособистісним спілкуванням відповідно. Інтернет — це *віртуальність* або *кіберпростір*, а офлайн — реальність (тобто реальне життя або фізичний світ).

З точки зору освітньої діяльності, на відміну від очної форми здобуття освіти, яка передбачає безпосередню участь в освітньому процесі, терміни «онлайн» і «офлайн» стосуються дистанційної, тобто комп'ютерно

опосередкованої освітньої взаємодії та відрізняються лише за критерієм режиму спілкування:

- «онлайн» — це комп'ютерно опосередковане спілкування (комунікація, взаємодія) у синхронному режимі;
- «офлайн» — це комп'ютерно опосередковане спілкування (комунікація, взаємодія) в асинхронному режимі.

Онлайн-навчання – це часто вимушена форма, яка значною мірою наслідує прийоми очного навчання [9].

Переваги онлайн навчання – легкість демонстрації презентацій та відео, проведення онлайн-тестування тощо, але має і вади. Як суто технічні – проблеми зі зв'язком, так і принципові – брак контакту вчителя з учнями (викладача зі студентами) – і візуального, і емоційного.

Дистанційне навчання – це принципово інший підхід до взаємодії, інша структура навчання. При дистанційному навчанні вчитель може взагалі не зустрічатись з учнями в онлайн-трансляціях, а лише за потреби супроводжувати в чаті.

Дистанційне навчання має широкий спектр технічних можливостей – аудіо-подкасти, відеоролики, різноманітні тренажери і онлайн-тести. Але головною особливістю є ретельне відстеження успішності учня, вибудовування його індивідуальної траєкторії [9].

Не слід плутати онлайн і дистанційне навчання. Перше передбачає онлайн-заняття в реальному режимі часу і взаємодію з вчителем за допомогою гаджетів, тоді як друге має на увазі можливість гнучкого і вільного графіку навчання, проглядання занять в записі та виконання домашніх завдань у зручний час.

Положення про дистанційну освіту та Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні регулює права та обов'язки учасників навчального процесу. Дистанційно в Україні можуть навчатися громадяни, які мають середню, професійну, вищу освіту, а також ті, що мають можливість виконувати дистанційно необхідні завдання за допомогою освітніх технологій. Процес

навчання побудований на використанні різних комунікаційних засобів. По закінченню такого навчання, студенти отримують відповідні сертифікати [2].

З метою детального аналізу стану дистанційної освіти звернемося до згаданого вище положення про дистанційну освіту, а саме наказу Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 року №466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання». У ньому зазначено, що Положення поширюється на дистанційне навчання у: професійно-технічних навчальних закладах; вищих навчальних закладах; закладах післядипломної освіти або структурних підрозділах вищих навчальних закладів, наукових і освітньо-наукових установ, що здійснюють післядипломну освіту [5]. Першим цікавим моментом щодо зазначеної законодавчої бази є те, що в наказі Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 року №466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» не зазначено, що Положення розповсюджується на загальноосвітні навчальні заклади. Але якщо провести аналіз даного *наказу Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 року №466*, то на початковому етапі, а саме *до 08.09.2020 року* він *розповсюджувався на загальноосвітні навчальні заклади*. Здавалося б парадокс, але насправді все просто. Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 року №1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання», яким було введено в дію «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти», де якраз таки і визначено всі початкові аспекти дистанційного навчання в загальноосвітніх закладах. Не виключено, що зумовлено це розповсюдженням коронавірусної хвороби COVID-19. Але постає риторичне питання – на підставі яких документів в закладах загальної середньої освіти відбувались заняття «онлайн», тобто в дистанційній формі навчання з початку дії карантину, а саме з *12.03.2020 року по кінець травня 2020 року*, якщо законодавчо це було визначено лише у *вересні 2020 року*.

Відповідь лише одна – на підставі розпоряджень та вказівок органів місцевого самоврядування, що приводить до логічного висновку, що дистанційна освіта в нас на початковому етапі розвитку, хоча реалії сьогодення

постійно рухають дистанційне навчання вперед, можна сказати у геометричній прогресії. Саме до такого висновку дійшов Т.С. Іванов [10].

У зв'язку із зазначеним вище розповсюдженням коронавірусної хвороби COVID-19 також вперше в дистанційній формі у ряді вищих навчальних закладах були проведені різного роду курси підвищення кваліфікації [10].

Результативними є дослідження автора даної статті щодо філософії дистанційного навчання та дистанційної освіти як постмодерного феномена XXI століття [11 - 13].

Висновки. Таким чином, вважається за необхідне у законодавчо-нормативних актах дійти єдиної точки зору щодо понять дистанційна освіта, дистанційна форма навчання (здобуття освіти) та дистанційне навчання, а також ввести на законодавчо-нормативному рівні поняття онлайн навчання та офлайн навчання.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII (з останніми змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3724-IX від 22.05.2024](#)). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv#n131> (дата звернення: 29.05.2024).

2. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-vprovadzhennya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti> (дата звернення: 29.05.2024).

3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні: затверджено Постановою Міністерства освіти і науки України 20 грудня 2000 р. URL: <https://bz1.cprpp.org.ua/koncepciya-rozvitku-distancijnoi-osviti-v-ukraini-10-38-36-24-01-2022/> (дата звернення: 29.05.2024).

4. Дистанційне навчання. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_навчання (дата звернення: 29.05.2024).

5. Положення про дистанційне навчання: затверджено наказом Міністерства освіти та науки України від 25.04.2013 р. № 466 (втрата чинності від 23.04.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 29.05.2024).

6. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 р. № 1115. (Дата оновлення: 11.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n22> (дата звернення: 29.05.2024).

7. Онлайн та офлайн. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Онлайн_та_офлайн (дата звернення: 30.12.2023).

8. *Dictionary of British and World English*. Oxford University Press. Архів оригіналу за 20 грудня 2016. URL: <https://web.archive.org/web/20161220103519/https://en.oxforddictionaries.com/definition/online> (дата звернення 29.05.2024).

9. Лапін Є. Дистанційне навчання та онлайн-навчання: чи це одне й теж саме? *Думки 4-х освітніх експертів*. URL: <https://life.pravda.com.ua/projects/majbutnje-shkoly/2020/11/10/242946/> (дата звернення: 29.05.2024).

10. Іванов Т.С. Дистанційне навчання: сутність та проблематика. *Актуальні проблеми в системі освіти: «заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2021. № 1. С. 140 - 142. URL: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.15848> URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/15848> (дата звернення: 29.05.2024).

11. Lakhtionova L., Mohammad J., Yatsyshyn D. Modern Philosophy of Distance Learning. *Філософія незалежного Казахстану в епоху глобальних трансформацій. Сборник материалов III Казахстанского философского Конгресса* (Алматы, 23-24 ноября 2021 г.) / Жаһандық трансформациялау дәуіріндегі тәуелсіз Қазақстанның философиясы. III Қазақстандық философиялық Конгресс материалдар жинағы. – Алматы: Институт

философии, политологии и религиоведения КН МОН РК, 2022. – 230 с. С. 135 – 138.

12. Lakhtionova Liudmyla. Distance education - a postmodern phenomenon of the XXI century. «Евроосиё маконида таълим ва тарбия мутаносиблигини таъминлашнинг истиқболлари» мавзусида ўтказилган халқаро илмий-амалий конференция материаллари (2022 йил 25-26 март) / *Materials of the international conference «Perspectives of maintaining correlation between education and upbringing in the Eurasian space» (March 25-26, 2022)*. Тошкент: Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети, 2022 Р. 42 – 45.

13. Liudmyla Lakhtionova, Iryna Trush. Distance learning from the student's perspective. *Distance education in Ukraine: innovative, normative-legal, pedagogical aspects*. 2021 № 1. Р. 79 – 81. <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.15747> URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/DEU/article/view/15747> (дата звернення: 29.05.2024).